

Blaxploitation

Vi reflekterte ikke noe over det når vi leide filmer som *Foxy Brown*, *Coffy*, *Shaft*, *Slaughter* eller Black Fist på Bentronic på åttitallet.

Vi registrerte selvfølgelig at det var filmer med afro-amerikanere i hovedrollene, og gjerne med hvite skuespillere som skurkene, men hva dette egentlig var for noe, hva det betydde, eller at det var snakk om en egen sjanger med et eget navn, det tenkte vi nok ikke noe større over. Vi syntes bare det var skikkelig kule filmer. Hvem som var kongen er litt usikkert, antagelig Richard Roundtree som spilte Shaft, selv om jeg selv nok syntes Fred Williamson var tøffere, men hvem som var dronningen var udiskutabelt. Det var Pam Grier. Ingen var kulere enn henne.

At disse filmene ble sjangerdefinert som Blaxploitation fant jeg ikke ut før lenge etterpå, når den evinnelige nostalgjen fikk meg til å søke opp informasjon om filmene vi så i videouldens vidunderlige epoke. Men hva ligger egentlig i dette navnet? Hvor kommer det fra? Hvem fant på det?

Dette begynte jeg å lure på etter at jeg kom over et Pam Grier-sitat i går kveld. I et intervju fra i fjor spør journalisten hva hun mener om ordet Blaxploitation i dag, og Pam svarer:

“I have no issues with the word, but you have to ask, who do they mean is being exploited? Is it because these movies were the first ones to show black people kicking white butt? Is that black exploitation? Or is it when a female steps into action chases – now it’s blaxploitation? We ran for months in movie theatres, keeping the mainstream [white] films out. They needed to get rid of us — and I know this, I used to hear the distributors talk about it. So how do you get rid of us? Create dissent. Say that it’s exploitative. Make people feel bad about it.”

Var det sånn det var altså? Navnet antyder jo at noen blir utnyttet, men er det de svarte som blir utnyttet, eller er det de svarte som utnytter? Var det ikke noen som ble utnyttet, begrepet ble bare oppfunnet for å marginalisere fenomenet? Skvise dem ut av kinosalene?

Og hvor ble det egentlig av sjangeren? Er den død, og i så fall, når døde den?

Det er sånt jeg ble liggende og tenke på i går kveld, og hadde jeg ikke hatt blogg så hadde jeg vel aldri kommet lenger i de tankerekkene, men siden jeg nå har denne bloggen så kan jeg prøve å gjøre noe fornuftig med den. Så la oss prøve å finne ut litt mer om dette ordet. Blaxploitation. Vi går til Wikipedia.

Mannen som får æren for å ha funnet på selve ordet er Junius Griffin. Han representerte Los Angeles NAACP (nasjonalforbundet for fargedes interesser), og det kan virke som om de som reagerte negativt på blaxploitationbølgen først og fremst var den fargede politisk korrekte eliten. NAACP, Congress of Racial Equality, med flere. Jesse Jackson var også blant kritikerene. Man fant filmene litt pinlige, og mente at de ga de fargede dårlige rollemodeller. Rollemodeller som også minnet om de hvites stereotypiske oppfatninger av de fargede. Hvilket forsåvidt var riktig. Blaxploitationheltene kom fra ghettoen, og var gjerne småkriminelle. Halliker, horer, dopdealere og gangstere, om enn men med rettferdighetssans, og alltid parat til å ta opp kampen mot “The Man”.

Man regner *Sweet Sweetback’s Baadasssss Song* fra 1971 som den første blaxploitationfilmen, og allerede i 1972 ble *Coalition Against Blaxploitation* opprettet. De fikk med seg omlag 400 afro-amerikanere som jobbet i Hollywoods filmindustri, og Harvard-psykologen Alvin F.Poussaint fordømte disse filmene for å fremme et budskap om at fargede amerikanere var voldelige kriminelle. Koalisjonen ville heller ha filmer som fremstilte de fargede i et positivt lys, og jobbet for å bedre jobbmulighetene for fargede i filmindustrien. De opprettet et klassifiseringssystem, der filmer, basert på hvordan fargede karakterer ble fremstilt, kunne være enten “superior, good, acceptable, objectionable, or thoroughly objectionable”.

Men mange var uenige med koalisjonen. Veldig mange. Jim Brown, som hadde hovedrollen i blaxploitation-hiten *Slaughter*, mente at klassifiseringssystemet bare ville gjøre det vanskeligere for fargede å få jobbe i Hollywood, og de hadde det vanskelig nok som det var. Og folket strømmet til kinoene for å se disse filmene. Josiah Hilton, forfatter av boka *Blaxploitation Cinema: The Essential Reference Guide*, forteller at disse filmene gjorde ham stolt på en helt annen måte enn den tidens største fargede skuespiller, Sidney Poitier, gjorde.

“These people spoke to me because they spoke like me, they looked like me, they had simple dreams like me,” Howard says. “I came to these films as a young teen, and I could not believe I was seeing people like me, with big Afros, living in the ghetto. I thought, “That’s my life,” so it was uplifting for me.”

Fred Williamson nevner også Sidney Poitier. Til *LA Times* forteller han:

“We needed heroes” at the time, Sidney Poitier was a great actor, but he did not fulfill the void of how some blacks interpreted their impact on society. We needed something to propel the masculinity of the black male, and black women were tired of the Aunt Jemima character. They had the same needs we did.”

Filmene var billige å lage, men populære. Produsenter mente at om man klarte å holde produksjonskostnadene under en million dollar, så var man garantert profitf, bare ved hjelp av den fargede befolkningen. Og selvfølgelig var dette b-filmer på de fleste måter, det var rein underholdning for penga, med hat, hevn, kjærlighet og svik. Men filmene var også produkter av sin tid, og de kommenterte sin samtid på sitt vis. Når Shaft prøver å praie en Taxi, uten hell, bare for å se at den stopper for en hvit mann lenger oppe i gata, så er det selvfølgelig ikke tilfeldig. Rasismen var fortsatt tilstede i samfunnet, Vietnamkrigen var fortsatt ikke over, og det gikk hardt ut over de fargede. I 1965 var omtrent en fjerdedel av døde amerikanske soldater i Vietnam afro-amerikanere. I 1968 sto de for omtrent halvparten av soldatene i frontlinjeavdelinger. Militæret fikk sterk kritikk, og satte inn tiltak som hjelp, i konfliktens siste år er dødsfallene mer i riktig proporsisjon i forhold til hvor stor andelen av soldatene som var fargede, men følelsen av at *Vietnamkrigen var en rasistisk operasjon* hang nok i en god stund for mange.

Men som i all god B-film ble disse elementene holdt i bakgrunnen. De kom aldri i veien for underholdningen. De var ikke samfunnskritiske som sådan, filmene ble laget ene og alene for å trekke folk til kinoene, slik at produsentene kunne tjene penger.

Hvilket de også gjorde. Det sies at Shaft reddet MGM fra konkurs i 1971, den kostet rundt millionen å spille inn, men ble en av det årets mest innbringende filmer med inntekter på 12 millioner dollar. Og på tross av koalisjonen mot blaxploitations motstand ble det pøst ut filmer de følgende årene.

Men så døde det ut. En og annen slenger kom det vel ut mot slutten av 70-tallet, men etter 1976 var det vel egentlig slutt for sjangeren. Hvorfor det? Har Pam Grier rett når hun snakker om at det var nødvendig å bli kvitt blaxploitation-filmene fordi de holdt de “hvite” filmene ute av kinosalene?

Jeg tviler vel på det. I filmbransjen er det pengene som snakker, hvis blaxploitation var det folk ville ha, så ville det nok vært noen som ville gitt dem det. Jeg tror ikke på noen konspirasjon for å kneble dem. Jeg tror heller ikke koalisjonen mot blaxploitation hadde noen større effekt, i hvert fall ikke utenfor den småborgelige akademiske eliten. Svaret ligger nok heller i at kvaliteten på filmene, når sant skal sies, ikke var god nok. Det som oppsto som en genuin greie med et budskap som gjorde det påkrevet for Black Panthers-medlemmer å se *Sweet Sweetback’s Baadasssss Song*, endte opp med hysterisk karikerte filmer som *Blackula* og *Freeze Bomb*. Når de etablerte studioene luktet penger ble det hele vannet ut. Melvin Van Peebles, som regisserte *Sweet Sweetback’s Baadasssss Song* sier det slik:

What Hollywood did was suppress the political message and add caricature, and blaxploitation was born.

Dessuten hadde en fin liten film premiere i mai 1977 som skulle forandre Hollywood for alltid. *Haisommer* i 1975 var et forvarsel, men etter mai 77 skulle ingenting lenger bli det samme. Filmen var *Star Wars*, suksessen var massiv, blockbusteren var født, og Hollywood begynte å tenke annerledes. Man så at disse filmene hadde en universell apell, man hadde ikke lenger bruk for de fargede actionheltene.

Ble vi noe klokere av dette? Ja, jeg tror faktisk det, men vi kunne gjort det kortere. Nøkkelen er det siste sitatet av Van Peebles. Det var verken de svarte elle de hvite som ble utnyttet i blaxsploitationsjangeren. Forsåvidt. Det var ideene som ble utnyttet. De politiske ideene som lå og ulmet under overflaten. Det som begynte i 1971 med en film om en mann med en stor penis, som vokser opp på et bordell, slår ned og dreper to hvite politimenn som mishandler en Black Panther-aktivist, og må bruke sin enorme penis aktivt for å klare flukten gjennom South Central LA, ender opp med en film om en agent som må få tak i en frysebombe før den havner i hendene på en slem asiatisk gangster. (*Sweet Sweetback’s Baadasssss Song* og *Freeze Bomb*) Og denne utviklingen tok bare fem år.

På sett og vis kan det vel være like greit at *Star Wars* dukket opp og tok livet av sjangeren før det ble enda verre?

Blogg

FUS!

Dato

15. mai 2011

Forfatter

Hjorthen

Kategori

Film

Merkelapper

blaxploitation, coffy, foxy brown, fred williamson, freeze bomb, jim brown, melvin van peebles, pam grier, richard roundtree, shaft, Sidney Poitier, slaughter, Sweet Sweetback’s Baadasssss Song

Les mer

Forrige:
Kate Bush: nå i farger og med lykkelig slutt?

Neste:
Smallville